

بسم الله الرحمن الرحيم

◇ یادداشت سردبیر

بچه که بودیم نقل می‌کردند که از ملا نصرالدین پرسیدند: ماه را که کهنه می‌شود چه می‌کنند. ملا پاسخ داد آن را خرد می‌کنند و ستاره می‌سازند. آن زمان به این پاسخ می‌خندیدیم چون آن را گزافه می‌دانستیم. اما ظاهراً امروز شواهدی هست که پاسخ ملا نصرالدین را توجیه می‌کند. بانک‌های اطلاعاتی گوناگون روز به روز ظهور می‌کنند که اکثر آنها ماه‌هایی است که خرد کرده‌اند و ستاره ساخته‌اند. گویا تعدّد و تکثّر در داشتن بانک اطلاعاتی خود امتیازی است که برخی سازمان‌ها می‌کشند آن را از دست ندهند. بانک‌هایی وجود دارد که با اندکی تلاش و ایجاد انعطاف‌پذیری لازم می‌توان اطلاعات گوناگون و متنوع را از طریق آن‌ها بازیابی کرد و نیازی نیست که هر یک مستقلاً تبدیل به بانکی ویژه شود.

زمانی که فایل‌های مستقل و غیرقابل پیوند در نظام‌های رایانه‌ای پدید آمد آغاز راه این‌گونه نظام‌ها بود و طولی نکشید که تبدیل به نظام‌هایی یکپارچه شد که داده‌های فایل‌ها را به گونه‌ای معنی‌دار به یکدیگر متصل می‌کرد. تلاش‌های بدون مطالعه برای جداسازی آنها در واقع نوعی عقب‌گرد و دور شدن از اصل یکپارچگی است. بنابراین، نظام‌های همگن را می‌بایست در طراحی برنامه‌ها به گونه‌ای سامان‌دهی کرد که بتوان بازیابی‌های مختلف را انجام داد. البته این امر مستلزم دقت در طراحی برنامه نرم‌افزاری است که به مراتب دشوارتر از طراحی بانک‌های ساده و آسان است.

زمانی که خرده علم‌ها از فلسفه جدا شدند نیز چنین پنداری برای استقلال بخشیدن به هر یک از حوزه‌های علمی حاکم بود، اما دبری نباید که علوم خود را نیازمند یکدیگر یافتند و امروزه روابط میان رشته‌ای در هر مطالعه علمی اجتناب‌ناپذیر می‌نماید؛ یعنی قبول نوعی یکپارچگی در عالم علم جایگزین جدایی و گسستگی علوم گردید.

در حوزه اطلاع‌رسانی نیز نظام‌های میان‌کنشی یا فرامنتی / فراسانه‌ای در واقع نوعی مقابله با استقلال ظاهری بانک‌های اطلاعاتی است. زیرا چنین گسستگی با طبع همه چیز خواه بشر سازگار نیست. ذهن انسان علاقه‌مند است که تا جایی که توان پرواز دارد اوج بگیرد و این امکان

اوج‌گیری باید برای او فراهم باشد. به همین دلیل شاید بد نباشد سیاستی بر طراحی بانک‌های اطلاعاتی حکومت کند که تنوع و تعدّد خواست‌ها را بتوان پاسخگو بود.

سیاست ناظر بر طراحی هر بانک اطلاعاتی را می‌توان چنین پیش‌بینی و اجرا کرد:

- مخاطبان بانک اطلاعاتی مورد نظر چه کسانی قرار است باشند؟

- چه نوع اطلاعاتی برای آنها دارای اهمیت است؟

- جداکردن محمل‌های اطلاعاتی تا چه پایه ضروری است؟

- آیا نمی‌توان برنامه‌های نرم‌افزاری را به گونه‌ای طراحی کرد که بتوان اطلاعات مورد نیاز را

هم به تفکیک و هم به صورت یکپارچه بازیابی کرد؟

اهل فن پاسخ همه این پرسش‌ها را می‌دانند، اما شاید بعضاً ترجیح دهند که به جای داشتن بانک واحد اطلاعاتی، چند بانک داشته باشند و به این تعدّد ببالند؛ و حال آنکه هنر واقعی در آن است که بتوان حتی‌الامکان از مجرای واحد پاسخ‌های متعدّد گرفت. از نظر اقتصادی مقرون به صرفه است و تکرار اقلام اطلاعاتی در بانک‌های مختلف نیز کاهش خواهد یافت.

خاطرم هست که چند سال پیش مؤسسه‌ای که دارای حدود دوازده بانک اطلاعاتی بود و درصدد آن که بودجه‌ای و اعتباری برای سازمان خود دست و پا کند، طرح ایجاد هشتاد بانک اطلاعاتی را ارائه کرد که از دل همین دوازده بانک پدید آمده بود. می‌توان حدس زد که این خردکردن بانک‌ها تا چه حدّ به پاسخ ملا نصرالدین نزدیک است.

اما هر گاه بر آن باشیم که به این مهم به جدّ بیندیشیم راهی جز در پیش گرفتن سیاست یکپارچه‌سازی نیست، و این از دو طریق امکان‌پذیر است: یکی مربوط به بانک‌های همگن و همسنگ موجود است که می‌توان از طریق پیوندهای تعریف شده‌ای آنها را به یکدیگر متصل ساخت و دیگری طراحی بانک‌هایی است که هنوز ایجاد نشده و می‌توان با برنامه‌ای حساب شده‌تر به ایجاد آنها همت گماشت. بدین منظور لازم است که طراحان و سیاستگذاران بانک‌ها از یکسو نگرشی و تک‌بینی پرهیز کنند و نگاهی همه‌جانبه و یکپارچه به آنچه در پیش‌رو دارند بیفکنند.